

Прикази

Reviews

Comptes rendus

Od istorije do istorija arheologije.
Histories of Archaeology: A Reader in the History of Archaeology. Edited by Tim Murray and Christopher Evans. 2008. Oxford University Press, 485 pp.

Knjiga pred nama predstavlja 18 poglavlja nastalih u rasponu od 1965. do 2002. godine. Osim *Uvodnika* (Introduction) čiji su autori, ujedno i priređivači zbirke, Kris Evans i Tim Marej, knjigu čini izvrstan izbor prethodno objavljenih radova. Knjiga je posvećena uspomeni na kanadskog arheologa Brusa Trigera (Bruce Trigger) (1937-2006) jednog od "pionira", autora koji je dobar deo radnog veka posvetio proučavanju istorije arheologije. *Istorije arheologije* imaju svoje korene u konferenciji *Arhivi, preci, praksa* (Archives, Ancestors, Practice) održanoj u Geteborgu, koja je, sa druge strane, deo šireg projekta *Arhivi evropske arheologije* (AREA)¹.

Koristeći Kreberov (Kroeber) model "drveta života/kulture", autori *Uvodnika* na samom početku ističu potrebu da se, umesto jedne istorije arheologije, jedne istorije ideja, radije može govoriti o *istorijama arheologije*. Autori naglašavaju mnoštvo staza kojima se arheologija od svog nastanka kretala, u zavisnosti od sredine, imajući i svoje začetke u različitim praksama (antikvarstvo, filologija, geologija itd.).

Marejov i Evansov izbor za knjigu mogao bi se podeliti po sličnim temama:

¹ <http://www.area-archives.org/>

manipulacija prošloću i nacionalizam tema su tri rada (Fowler, Arnold, Dietler). Faulerov prilog bavi se korišćenjem arheologije i prošlosti u propagandne svrhe u Meksiku, Kini i Britaniji. Fauler shvata prošlost kao simbolički resurs koji omogućava nacionalnim državama da legitimišu i kontrolišu moć. Od države Asteka do moderne Kine, ostaci iz prošlosti učestvuju u mitomaniji ili "izmišljanju tradicija". Betina Arnold, sa druge strane, u njenom sada već klasičnom članku, objavljenom 1990. godine, koncentrisana je na upotrebu arheologije u propagandne svrhe u nacističkoj Nemačkoj. Ovo je važan prilog, jer kao što kaže Ijan Hoder (Ian Hodder): "nemoguće je razumeti razvoj arheološke teorije u posleratnoj Evropi bez spoznaje nacističke upotrebe prošlosti i reakcije na nju".² Poglavlje je bogato ilustrirano i dobar je primer za značaj ilustracija, posebno ako shvatimo arheologiju kao disciplinu koja je svojom vizuelizacijom uticala na poimanje prošlosti.

Majkl Ditle (Michael Dietler) je u dobro odmerenom poglavlju o Keltima pokazao kako se jedan konstrukt antičkih izvora koristio u narativima o poreklu etničkih grupacija, ne samo na području Francuske, već i kao poziv za jedinstvo unutar Evropske unije. Kelti, "varvarski" narod na marginama antičkih

² Hodder. Ian. 1991. "Archaeological theory in contemporary European societies". In *Archaeological Theory in Europe: The Last Three Decades*, ed. by Ian Hodder, 1-24. London: Routledge, str. 2.

kog sveta, uvek su u romantičarskim, nacionalnim zanosima bili poželjni preci: "Nos ancêtres les Gaulois". Ditler ujedno istražuje i naglašava važnost poznavanja društvenog konteksta za opšte razumevanje politika identiteta.

Kao pandan nacionalističkim (zlo)upotrebnama arheologije, tu su poglavlja Evansa (Christopher Evans) i Mark-Antoana Kesera (Marc-Antoine Kaeser). Oba poglavlja govore o internacionalizmu i mestu koje je ova ideja imala u izgradnji discipline. Evans analizira konferenciju britanskih arheologa održanu 1943. godine, tokom II svetskog rata, i ulogu Grejema Klarka (Graham Clark). Klarkova manifestna "Praistorija sveta", nije bila samo kosmopolitski odgovor namenjen nacionalističkim praistorijama 30-ih godina XX veka, već govori i o nadi, idealizmu i "ve-rovanju u naučnu istinu" u godinama posle rata. Nešto je drugačije koncipiran Keserov rad o Edvardu Desoru (Édouard Desor) i *Internacionalnom kongresu praistorije*, koji je zamišljen i kao odgovor "prezentistima" koji nastanak arheologije tumače zajedno sa pojavom nacionalnih ideologija.³

Sprege kolonijalizma, imperijalizma i arheologije ispituju Holov (Martin Hall) i odeljak Suzan Marčand (Suzanne Marchand). Hol nam pruža uvid u, za evropskog čitaoca, prilično nepoznato područje "gvozdenog doba" južne Afrike. Otrežnjujuće je videti, kroz istorijat istraživanja, kako je kolonijalizam odigrao presudnu ulogu u tumačenju prošlosti afričkih zajednica. Primenom evropskih ter-

³ Manjak prostora mi ne dozvoljava da se ozbiljnije upuštam u analizu, ali vredi reći da je problem sa Keserovim pristupom prividna dihotomija koja postoji između internacionalizma i nacionalizma. Upoređi sa Bilig, Majkl 2009. *Banalni nacionalizam*. Beograd. XX vek, str. 115-116.

mina kao što je "gvozdeno doba" ili, pak, korišćenjem koncepta arheološke kulture, afričke zajednice su opisane kao duboko zaostale, gotovo zaleđene u vremenu. Nemačkog imperijalizma i kolonijalizma dotiče se Marčand u odlomku njene sjajne knjige *Zora sa Olimpa (Down from Olympus: Archaeology and Philhellenism in Germany, 1750–1970)*, gde je dokumentovano opisala rađanje i sumrak ideje filhelenstva, njenu važnost i širi kontekst klasičnih studija (arheologije, istorije, lingvistike) u Nemačkoj, pa ovaj odlomak ujedno može biti povod za čitanje celokupne knjige.

Mogući i inspirativni pristupi istorijama arheologije zastupljeni su u Gruberovom poglavlju o rađanju ideje starosti čoveka (Jacob Gruber), Klarkovom (David Clarke) polemičkom uvodniku izdvojenom iz knjige *Analytical Archaeology*, ili pozivu za *engendered* istoriju oličenu u delu pomalo zaboravljene Johane Mestorf (Johanna Mestorf) (Diaz-Andreu, Sørensen). Gruberovo poglavlje je utoliko važnije što pokazuje kako su jedno arheološko iskopavanje i njegovi rezultati uticali na promenu dogmatičnih stavova o starosti čoveka. Šnap (Alain Schapp) u poslednjem poglavlju knjige iznosi stav da je pobeda nad religijskom dogmom bila ključna za prihvatanje ljudske starosti, i tako obeležila momenat kada se disciplina udaljila od antikvarstva.

Gustaf Kosina (Gustaf Kossinna) i Gordon Čajld (V. Gordon Childe), paradigmatične ličnosti arheologije XX veka, prisutni su na više mesta (Klejn, Arnold, Allen). Leo Klejn smešta nemačkog arheologa Kosinu u kontekst njegovog vremena, dok se Alen bavi Čajldovim godinama u Australiji, koje će se na kraju pokazati kao presudne i oblikovati njegov kasniji rad.

Opširniju sliku daju Givensov esej o ulozi pojedinačnih biografija u pisanju

istorije discipline (*The Role of Biography in Writing the History of Archaeology*), zapitanost Stočkovskog (Wiktor Stoczkowski) o razlozima zbog kojih bi se trebalo baviti istorijom discipline (*How to Benefit from Recieved Ideas*) i Trigerova klasifikacija mogućih i postojećih istorija arheologije (*Historiography*). Ova tri rada mogu biti veoma važna početna tačka za bilo koje buduće pisanje istorija arheologije, iako su se priređivači ogradili od toga da bi zbornik trebalo shvatiti kao knjigu recepata.

Korišćenje arhivske građe kao važnog izvora prilikom pisanja, ali i širi socijalni kontekst naučnih istraživanja prikazani su u Marejevom radu *The History, Philosophy, and Sociology of Archaeology: The Case of the Ancient Monuments Protection Act (1882)*.

Izbor poglavlja je dobro smišljen i knjiga može biti zanimljiva ne samo arheolozima. Različitost stilova, pristupa, poenti i raspon *Histories of Archaeology*, ne bi trebalo shvatiti kao manu, već kao prednost knjige. Ona pokazuje da su istorije arheologije vrlo značajno i legitimno polje istraživanja unutar discipline, ali i da se istorije više ne mogu tumačiti kroz faktografske narative, porodično stablo ili fotografski album predaka.

Aleksandar Bandović

Joseph Maran and Philipp W. Stockhammer (eds.) *Materiality and Social Practice: Transformative Capacities of Intercultural Encounters*. Oxford and Oakville: Oxbow Books, 220 pp.

Nakon konferencije *Materiality and Practice: Transformative Capacities of Intercultural Encounters* održane 25-27. marta 2010, ove godine izašao je i zbornik prezentovanih radova u uredništvu Jozefa

Marana (Joseph Maran) i Filipa V. Štokhamera (Philipp W. Stockhammer). Zbornik na 220 strana nudi uvodno poglavlje i sedamnaest autorskih radova. Prema uvodnoj reči urednika radovi u ovom zborniku imaju za cilj istraživanje potencijala za transformaciju koja nastaje u susretu materijalnih formi, društvenih praksi i međukulturnih odnosa. Nakon kratkog pregleda arheoloških pristupa materijalnoj kulturi urednici pozivaju na istraživanje materijalnosti i delatne moći.

Zbornik se tematski može podeliti na više manjih celina, iako radovi nisu organizovani prema ovim celinama u samom zborniku. Raspravom o arheološkim studijama materijalne kulture u kratkom pregledu, odnosno uvodu, bave se urednici Jozef Maran i Filip V. Štokhamer, dok Hans P. Han (Hans P. Hahn) daje kritički istorijat pristupa materijalnoj kulturi u studijama potrošnje i ukazuje na percepciju kao osnovu interakcije i znanja. Ovde treba pomenuti i rad Krisa Gozdena (Chris Gosden) koji problematizuje prelaz sa tehnologije bronzne na tehnologiju gvožđa iz perspektive različitih ontologija i materijalnosti ovih materijala.

Tri rada posvećena su postkolonijalnom pristupu kontaktnim situacijama. Pieter van Domeln (Peter van Dommelen) i Majkl Rolands (Michael Rowlands) razmatraju nepredvidive posledice "kolonijalnih" susreta i insistiraju da se postkolonijalna kritika arheologije uhvati u koštac sa materijalnom kulturom predstavljajući niz manjih studija. A. Bernard Knep (A. Bernard Knapp) istražuje formiranje jedinstvenog kiparskog identiteta koji formira lokalna elita tokom XII i XI veka p. n. e. Poziva se na pojam hibridizacije, uvrežen u radovima postkolonijalnog teoretičara Homija Babe⁴, kao na re-

⁴ Baba, Homi. 2004. *Smeštanje kulture*. Beograd: Beogradski krug.